

Kalorimetrická rovnice

Autor: Mgr. Jaromír JUŘEK

Kopírování a jakékoliv další využití výukového materiálu je povoleno pouze s uvedením odkazu na www.jarjurek.cz.

1. Kalorimetrická rovnice

Do tepelně izolované nádoby s kapalinou vložíme těleso, jehož teplota je větší než teplota kapaliny. Předpokládáme, že látka, z níž je těleso zhotoveno, chemicky nereaguje s kapalinou a že při tepelné výměně mezi tělesem a kapalinou nenastává změna skupenství. Hmotnost teplejšího tělesa označme m_1 , jeho počáteční teplotu t_1 a měrnou tepelnou kapacitu látky, z níž je těleso zhotoveno, c_1 . Kapalina má hmotnost m_2 , počáteční teplotu t_2 , kde ($t_2 < t_1$), a měrnou tepelnou kapacitu c_2 . Tepelná výměna bude probíhat tak dlouho, až nastane rovnovážný stav, při němž se teploty tělesa a kapaliny vyrovnají na výslednou teplotu t , kde platí, že $t_2 < t < t_1$. Ze zákona zachování energie vyplývá, že se úbytek vnitřní energie tělesa rovná přírůstku vnitřní energie kapaliny. Celková vnitřní energie soustavy tvořené tělesem a kapalinou v tepelně izolované nádobě se přitom nezmění. Teplo $Q_1 = m_1 \cdot c_1 \cdot (t_1 - t)$, které odevzdá těleso, se tedy rovná teplu $Q_2 = m_2 \cdot c_2 \cdot (t - t_2)$, které přijme kapalina v nádobě.

Proto platí tzv. **kalorimetrická rovnice**

$$Q_1 = Q_2$$

$$m_1 \cdot c_1 \cdot (t_1 - t) = m_2 \cdot c_2 \cdot (t - t_2)$$

V této rovnici se vyskytuje celkem sedm veličin. Vždy jednu z nich neznámou tak můžeme počítat.

K experimentálnímu měření měrné tepelné kapacity se používají **kalorimetry**.

Pokud budeme uvažovat i ztráty v kalorimetru, pak platí upravená kalorimetrická rovnice:

$$m_1 \cdot c_1 \cdot (t_1 - t) = m_2 \cdot c_2 \cdot (t - t_2) + C_k \cdot (t - t_2),$$

kde C_k je tepelná kapacita kalorimetru.

Příklad 1:

V kalorimetru, jehož tepelná kapacita je $0,10 \text{ kJ} \cdot \text{K}^{-1}$, je voda o hmotnosti $0,47 \text{ kg}$ a teplotě $14 \text{ }^\circ\text{C}$. Vložíme-li do kalorimetru mosazné těleso o hmotnosti $0,40 \text{ kg}$ ohřáté na teplotu $100 \text{ }^\circ\text{C}$, ustálí se v kalorimetru teplota $20 \text{ }^\circ\text{C}$. Určete měrnou tepelnou kapacitu mosazi.

Řešení:

$$C_k = 0,10 \text{ kJ} \cdot \text{K}^{-1} = 100 \text{ J} \cdot \text{K}^{-1}$$

$$m_2 = 0,47 \text{ kg}$$

$$t_2 = 14 \text{ }^\circ\text{C}$$

$$c_2 = 4 \text{ 180 J} \cdot \text{kg}^{-1} \cdot \text{K}^{-1}$$

$$m_1 = 0,40 \text{ kg}$$

$$t_1 = 100 \text{ °C}$$

$$t = 20 \text{ °C}$$

$$c_1 = ? [\text{J} \cdot \text{kg}^{-1} \cdot \text{K}^{-1}]$$

$$m_1 \cdot c_1 \cdot (t_1 - t) = m_2 \cdot c_2 \cdot (t - t_2) + C_k \cdot (t - t_2),$$

$$c_1 = \frac{m_2 \cdot c_2 (t - t_2) + C_k \cdot (t - t_2)}{m_1 \cdot (t_1 - t)}$$

$$c_1 = \frac{0,47 \cdot 4180 \cdot (20 - 14) + 100 \cdot (20 - 14)}{0,40 \cdot (100 - 20)}$$

$$c_1 = 387 \text{ J} \cdot \text{kg}^{-1} \cdot \text{K}^{-1} \text{ (po zaokrouhlení)}$$

Závěr:

Měrná tepelná kapacita mosazi je přibližně $387 \text{ J} \cdot \text{kg}^{-1} \cdot \text{K}^{-1}$.

2. Kalorimetrická rovnice - procvičovací úlohy

1. V kalorimetru o tepelné kapacitě $63 \text{ J} \cdot \text{K}^{-1}$ je olej o hmotnosti 250 g a teplotě 12 °C . Do oleje ponoříme měděný váleček o hmotnosti 500 g a teplotě 100 °C . Výsledná teplota soustavy po dosažení rovnovážného stavu je 33 °C . Určete měrnou tepelnou kapacitu použitého oleje.

4160

OK $2,2 \text{ kJ} \cdot \text{kg}^{-1} \cdot \text{K}^{-1}$

2. Do vody o hmotnosti $6,7 \text{ g}$ ponoříme teploměr o tepelné kapacitě $2,0 \text{ J} \cdot \text{K}^{-1}$. Před ponořením do vody ukazoval teploměr teplotu $17,8 \text{ °C}$, po dosažení rovnovážného stavu teplotu $32,4 \text{ °C}$. Jaká byla teplota vody před měřením? Předpokládáme, že tepelná výměna nastala jen mezi teploměrem a vodou.

4161

OK $33,4 \text{ °C}$

3. Hliníkový předmět o hmotnosti $0,80 \text{ kg}$ a teplotě 250 °C byl vložen do vody o hmotnosti $1,5 \text{ kg}$ a teplotě 15 °C . Jaká je teplota soustavy po dosažení rovnovážného stavu? Předpokládáme, že tepelná výměna nastala jen mezi hliníkovým předmětem a vodou.

4158

OK 39 °C

4. Ocelový předmět o hmotnosti $0,50 \text{ kg}$ byl vložen do vody o objemu $2,0 \text{ litry}$ a teplotě 15 °C . Výsledná teplota soustavy po dosažení rovnovážného stavu je 28 °C . Jakou teplotu měl ocelový předmět před vložením do vody, předpokládáme-li, že tepelná výměna nastala jen mezi ocelovým předmětem a vodou?

4159

OK 510 °C

 Obsah

1. Kalorimetrická rovnice	2
2. Kalorimetrická rovnice - procvičovací úlohy	3